

ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΑΥΤΟΥ
ΕΠΙ ΤΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΗΘΗ (1).

Ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ιδρύσεως τὸ ἐλληνικὸν εκπαιδευτήριον καθιέρωσεν ἔθιμον, καθ' ὃ πανηγυρίζεται ἡ τελετὴ τῆς διανομῆς τῶν βραβείων καὶ διὰ λόγου περιέχοντος νέον τι ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, τῇ ἱστορίᾳ ἢ τῇ φιλολογίᾳ, ἢ τοῦλάχιστον ὑπόθεσιν νεωστὶ κατὰ τι ἐξηρευνημένην. Ἐκ δὲ τοῦ ἀξιεπαίνου τούτου ἔθιμου προέκυψαν πολλὰ καὶ ἀξιόλογοι μονογραφαί, ὧν τινες καὶ μεταφρασθεῖσαι εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ἐπηνέθησαν ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ σοφῶν.

Καίρῳ δὲ ὅτι προσεκληθὼν ἐγὼ ὑπὸ τῆς διευθύνσεως κατὰ τὸ παρὸν ἔτος, ὅπως ποιήσωμι τὸν λόγον ἐν γλώσσῃ προσφιλεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἧς ἡ γνῶσις οὐσιωδῶς ἐπὶ τὰ ἥθη αὐτῆς καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐπιδρᾷ.

Ἐπιτρέψατέ μοι δὲ πρὸ πάντων νὰ ὁμολογήσω χάριν εἰς τὸν πεφωτισμένον ζῆλον τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐλληνικοῦ εκπαιδευτηρίου, ἧτις κατήρτισε σύστημα ἐθνικῆς παιδείσεως, ἧς βάσις εἶναι τὸ φιλογενὲς καὶ θρησκευτικὸν αἶσθημα. Τοῦτο δὲ τὸ σύστημα, διὰ παλαιοῦς ἐμπειρίας τελειοποιηθὲν, παρήγαγεν ἤδη ἀγλαοὺς καρπούς· ὅθεν οἱ τοῦ εκπαιδευτηρίου τούτου μαθηταὶ διακρίνονται καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς κυριωτάταις τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐστίαις διὰ θερμῆς φιλοπατρίας, δι' εὐπαιδευσίας καὶ διὰ συνετῆς τινος τάξεως ἐν τοῖς βιωτικοῖς πράγμασιν.

Ἀλλὰ μετὰ λύπης λέγω, ὅτι ἔνεκα πολλάκις κακοβουλίας, ἢ ἔνεκα λόγων, οὓς προτιμῶ νὰ μὴ φανερώσω, οἱ ἀγωνες τῆς διευθύνσεως δὲν ἐξετιμῆθησαν ἱκανῶς ὑπ' ἐκείνων μάλιστα, οἵτινες καθῆκον εἶχον νὰ ἐνδιαφέρωνται εἰς τὸ εὖ εἶναι παντὸς εκπαιδευτηρίου πράγματι τὴν κοινὴν πατρίδα ὠφελοῦντος.

Περὶ τοῦ

γαλλικοῦ μυθιστορήματος καὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ
ἐπὶ τὰ ἐν Ἑλλάδι ἥθη.

«Τὸ ἠθογραφικὸν μυθιστόρημα, λέγει ὁ K. Villemain, τὸ καλλολογικὸν τοῦτο εἶδος τὸ οὕτως εἰπεῖν ὅλως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἄγνωστον, εἶναι σχεδὸν ἡ

(1) Ὁ ἀνωτέρω λόγος ἀπηγγέθη γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ K. A. Ζανετάκη Στεφανοπούλου, καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς ἐν τῷ εκπαιδευτηρίῳ, τῷ διευθυνόμενῳ ὑπὸ τοῦ K. Γ. Γ. Παπαδοπούλου, τὴν 22 Ἰουνίου 1869, τελευτήσαντος τῆς διανομῆς τῶν βραβείων πρὸς τοὺς ἀριστεύσαντας μαθητάς. Σ. Π.

ζωηροτάτη καὶ πιστοτάτη τοῦ νεωτέρου ἡμῶν πολιτισμοῦ ἑκφρασις· εἶναι ἡ ἰδιωτικὴ τῆς κοινωνίας ἱστορία, ἐν ᾗ ἡ καθυπὸ ἱστορίᾳ εἶναι εἰκὼν τῶν δημοσίων ἀνδρῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων... Ὅθεν πρέπει νὰ εἰπώμεν, ὅτι τὸ μυθιστόρημα, τὸ εὐγλωττον, τὸ περιπαθὲς, τὸ ἠθικόν, εἶναι κατὰ τινὰς σχέσεις, τὸ ἐπικὸν ποίημα τῶν νεωτέρων ἐθνῶν. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀνήκει βεβαίως εἰς εὐάριθμά τινα καὶ προνομιοῦχα μυθιστορήματα, ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἄξια τοῦ ὀνόματος ἐκείνου. Ὡς παρὰ τοῖς ποιητικοῖς τῆς ἀρχαιότητος λαοῖς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὅλως ἐμμούσου ἐκείνου βίου τοῦ ἐμπνέοντος αὐτοῦς, ὑπὸ τὸ τερπνὸν αὐτῶν κλίμα, τὰ περισωθέντα ἄσματα αἰδῶν τινῶν ἐκπλήττουσι τὴν φαντασίαν, οὕτως ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐν αἰθούσῃ βίῳ, ὅστις ἀντικατέστησε τὰ ἥθη τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ φόρου, τινὰ τῶν δημιουργημάτων ἐκείνων τῶν σοφῶν, εὐφυῶν ἢ περιπαθῶν, τῶν ἐμφαινομένων ἐν τοῖς μυθιστορήμασιν, ἐπασχολοῦσι τὸν νοῦν καὶ σχεδὸν παράγουσιν ἐντύπωσιν οἷαν τὰ δημοτικὰ τῶν πρώτων ἐκείνων χρόνων ἄσματα παρήγον ἐπὶ τὰς ἀφελεστέρους τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ψυχάς.

Δὲν θέλω διαλάβει ἐνταῦθα περὶ τῶν ἀρχαίων μυθιστορημάτων, τῶν σήμερον οὐδόλως ἀναγινωσκομένων, ἅτινα δὲν ἐλήφθησαν ὡς γνώμων οὐδὲ ὑπὸ τῶν ἱπποτικῶν, οὐδὲ ὑπὸ τῶν ἡρωϊκῶν, οὐδὲ ὑπὸ τῶν νεωτέρων μυθιστορημάτων. Διότι οἱ ἀρχαῖοι, ὅλως εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ φόρου προσκείμενοι, ἠγνόουν καὶ τὴν περὶ τὰς γυναῖκας θεραπείαν καὶ τὴν κομψὴν ἐκείνην ἀδολεσχίαν, ἧτις βραδύτερον ἐκλείσσε τὰς ἐν τῷ ῥαμβουλλετίῳ μεγάρῳ κομψευομένας, καὶ τὴν ἀμφιβολίαν, καὶ τὴν μελαγχολίαν καὶ τὸ τρομερὸν ῥητὸν «πᾶσαν ἀπόβλαπεν ἐλπίδα» ὅπερ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπιγραφὴ εἰς πάντα τὰ μυθιστορήματα τοῦ εἴδους τῆς Λαιλίας, τοῦ Βερτέρου καὶ τοῦ Ῥηνάτου.

Τὸ μυθιστόρημα ἐπήγαγε κυρίως ἐκ τῆς ἱπποτείας, ἧτις ἐδημιούργησε τὴν περὶ τὰς γυναῖκας θεραπείαν τὴν κατ' ἰδέαν ἐκείνην λατρείαν τῆς γυναικὸς, τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο τῆς ἀφοσιώσεως ὑπὲρ τοῦ ἀσθενεστεροῦ φύλου, ὅπερ τὸ μυστικόν, ἀγνὸν καὶ ῥεμβῶδες πνεῦμα τῶν γερμανικῶν φυλῶν ἐνέπνευσεν εἰς τὰ ἥθη αὐτῶν ἐκείνων τῶν λαῶν, οὓς ὁ θρυπτικὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς Ῥώμης δεσποτισμὸς εἶχε διαφθείρει.

Ἡ πρώτη ἄρα μυθιστορικὴ γραμματεία ἐνεπνεύσθη ἐκ τῶν ἱπποτικῶν ἀναμνήσεων· περιῆλθε δὲ ἄχρις ἡμῶν χαρίεσσα, καλὴ καὶ ἀκμαία διὰ τῆς μυθικῆς ἐκείνης μορφῆς, ἐν ᾗ τὸ θυμαστὸν τῶν ἀρχαίων μύθων, τὸ μυστικόν καὶ αἱ αὐστηραὶ τοῦ ἀρχικοῦ χριστιανισμοῦ ἀρεταί, καὶ τὰ καλὰ ἐκεῖνα ψεύδη, τὰ αἰείποτε ἀληθῆ, τῆς τῶν Ἑλλήνων μυθολο-

γίας, αἱ φειδραὶ ἐκείναι μαγεῖαι τοῦ ἡμετέρου ἐν σπαργάνοις πολιτισμοῦ, πάντα ταῦτα θαυμασίως ἐγκαταμιγνύονται. Ἀγνοεῖται ἡ καταγωγή τῆς ἱπποτείας καὶ τῆς κατ' αὐτὴν γραμματείας, ἥτις οὕτως εἶπεν ἐξιδέωσεν αὐτήν· ἀλλ' εἴτε προήλθεν ἡμῖν ἀπὸ βορρᾶ, ἢ ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἢ νοτείων Ἀράβων, εἴτε, ὥς τινες διατείνονται, εἶναι αὐτὴ τῶν σταυροφοριῶν ἢ παραδόσεις, οὐχ ἦττον ἢ ἐπὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἥθη τῶν νεωτέρων ἐθνῶν ἐπίδρασις αὐτῆς ἐγένετο μεγάλη καὶ ἐπωφελής.

Τὰ ἱπποτικά μυθιστορήματα τὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἱπποτείας ἐπιζήσαντα εἶναι καλὰ τινα καὶ εὐάρεστα πλάσματα, δημιουργηθέντα ἐκ λειψάνων ἀληθείας. Μεγάλα τινὰ συμβάντα εἶχον ἰσχυρῶς ἐκπλήξει τὰ πνεύματα, ὅτε οἱ μεσημβρινοὶ λαοὶ ἤρχοντο δημιουργοῦντες τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν ἰδιώματα καὶ εἶχον σχεδὸν ἐξαλείψει ἀπὸ τῆς μνήμης αὐτῶν τὰς τρομερὰς τοῦ Ἀττίλα ἀναμνήσεις. Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μωάμεθ, οἱ ἀνδρεῖοι καὶ ἱπποτικοὶ αὐτοῦ ὀπκδοί, οἱ Ἀράβες, οὓς οὐδόλως πρέπει νὰ συγχέωμεν μετὰ τῶν μουσουλμάνων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ταταρομογγολικὴν ὁμοφυλίαν, καὶ ἐπελθόντων ὅπως καταστρέψωσι τὴν χριστιανικὴν Ἀνατολήν, οἱ Ἀράβες, λέγω, ἐφαίνοντο ὅτι ᾔθελον νὰ πραγματώσωσι τῶν δημοτικῶν αὐτῶν μύθων τὰ θεύματα. Διότι αἱ ταχεῖαι αὐτῶν κατακτήσεις ἐν Ἀσίᾳ, ἐν Ἀφρικῇ, πρὸς μεσημβρίαν τῆς Εὐρώπης, ὁ περιττότεχνος αὐτῶν πολιτισμὸς, ὡς πρὸς τὸν τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐθνῶν· ἢ πρὸς τὸν χριστιανισμὸν γιγαντώδης αὐτῶν μονομαχία, ἥτις μόνον ἐν Πικταβίῳ ἐπέστησε τὴν θαμβευστικὴν αὐτῶν πορείαν· καὶ μετὰ τινα ἔτη ὁ μέγας Κάρολος, οὗ ἡ αὐλὴ ἀνεκάλει τὴν μεγαλειότητα τῆς τῶν Ῥωμαίων αυτοκρατορίας, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἡθῶν τῶν τραχέων ἔτι εἰ καὶ χαριέντων τῶν Φράγκων, ὁ μέγας Κάρολος ὅστις ἦτον ἡ ἱπποτεία, ὡς μετὰ δέκα αἰῶνας ὁ Ναπολέων ἦτον ἡ ἐπανάστασις, ἔφιππος, περιστοιχισμένος ὑπὸ ἡρώων, ὧν ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ δύναμις ἐπραγματοποιοῦν τὰ θαυμασιώτατα τῆς φαντασίας δημιουργήματα, ταῦτα πάντα ἐμελλον νὰ ἐκπλήξωσιν ὡς εἰκὸς τὰ πνεύματα, νὰ διεγείρωσι τὰ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν συγχρόνων μυθιστορικὰ αἰσθήματα, καὶ νὰ κληροδοτήσωσιν εἰς τοὺς ἐπιγενομένους διαρκῆ τινα ἐντύπωσιν, κεκοσμημένην μετὰ πάντων τῶν πλασμάτων τῆς ἐποποιίας καὶ τῶν θελγῆτρων τοῦ εἰδυλίου.

Ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ἐκστρατείας τοῦ μεγάλου Καρόλου κατὰ τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ Ἀράβων ἄρχεται τὸ πρῶτον ἱπποτικὸν μυθιστόρημα, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Τουρπίνον. Εἶναι δὲ τοῦτο ἀληθῶς ἐποποιήεις, ἀλλὰ βάρβαρος καὶ χριστιανική. Ἐν ᾧ τὸ ἐλληνικὸν ἔπος συγχέει τὴν πανουργίαν μετὰ τῆς δεξιότητος, τὸ φραγκικὸν ἀγνοεῖ καὶ τὴν

φυγὴν καὶ τὸν δόλον. Ὁ Ῥολάνδος, ἐγκυταλελειμμένος ἀπὸ τῶν οἰκείων, ἐπικαλεῖται τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ σκαλπίζει διὰ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου κέρατος τοῦ ἐμπνέοντος τρόμον εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Σαρρακηνῶν, ὅπερ ὁ μέγας Κάρολος ἀκούει ἐξ ἀποστάσεως πολλῶν λευγῶν, ἀλλὰ προδύται κωλύουσιν αὐτὸν τοῦ νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τοῦ ἀνεψιοῦ του ἀγνοοῦντος τὸ φεύγειν πρὸ τῶν πολεμίων. Ἀπελπίσας περὶ συνδρομῆς ὁ ἥρως προσβλέπει ἐρωτικῶς Δουράνδαν τὴν καλὴν καὶ βαρεῖαν αὐτοῦ σπάθην, καὶ βουλόμενος νὰ σώσῃ αὐτὴν τοῦ αἵσχους τοῦ νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἀπίστων, πλήττει πολλάκις τὸ ὄρος διὰ νὰ θραύσῃ αὐτήν· ἀλλ' ἡ ῥομφαία αὐτοῦ ἐστομωμένη ἀκαταμαχῆτως ὡς ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἀνθίσταται· τρίμματα βράχων ἀποσπῶνται τοῦ ὄρους, ὁ δὲ Ῥολάνδος ἀφίνει ἐπὶ τοῦ γρανίτου τὸ ἶχνος τῶν βημάτων του. Τέλος τὸ ξίφος ῥήγνυται, ὁ ἱππότης σκαλπίζει πάλιν διὰ τοῦ κέρατος, καὶ τέλος αἱ φλέβες αὐτοῦ διαρρήγνυνται ἐν τῷ σιδηρῷ αὐτοῦ στήθει· πίπτει δὲ ἀλλ' οὐχὶ καταβυλλόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.

Μετὰ ἕνα αἰῶνα τὸ ἱπποτικὸν μυθιστόρημα εὐρύνεται, ὅθεν δὲν περιορίζεται τοῦ λοιποῦ εἰς μόνους τοὺς συγχρόνους ἥρωας· ἀλλ' εὐκλεές τι ἔνομα ἐλληνικόν, ἐπιπλέον ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν βαρβάρων λαῶν, γίνεται ὑπόθεσις μεγάλου τινὸς καὶ καλοῦ ἔπους, οἷον μόνος ὁ νοῦς καὶ ἡ ἀμάθεια τῶν Φράγκων τῶν ἡδὴ εἰς Γάλλους μεταβαλλομένων, ἠδύναντο νὰ συλλάβωσι· τοῦτο δὲ τὸ ἔπος εἶναι τὸ περὶ Ἀλεξάνδρου μυθιστόρημα.

Ὁ Καλλισθένης, συγγραφεὺς κατὰ τὸν ἐνδέκατον μετὰ Χριστὸν ἀκμάσας, ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς Φράγκους ἀοιδούς ὡς πηγὴ τῶν μύθων τούτων τῶν ἀφελῶν ἅμα καὶ εὐφυῶν, οὓς συνέταξαν περὶ τὴν μνήμην τοῦ Ἀλεξάνδρου· τὰ δὲ τοῦ Καλλισθένους εἶναι ἐλευθέρως τις μετὰφρασις τῶν παραδόσεων, ἃς ἡ φήμη τοῦ μεγάλου Σκενδέρ παρήγαγε παρὰ τοῖς Πέρσαις, οἵτινες κατ' ἐθνικὴν κενοδοξίαν ἠθέλησαν νὰ σφετερισθῶσι τὸν καταλύσαντα τὸ κράτος αὐτῶν ἥρωα. Ἀλλὰ μήπως ἡ ἱστορία τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπηλλαγμένη τῶν θαυμάτων, τῆς παραδόσεως καὶ τῆς ποιήσεως, δὲν παριστᾷ τὴν πρώτην καὶ ἐκπληκτικωτάτην εἰκόνα τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου πλάνητος ἱππότη, οὗτινος οἱ ἄνθρωποι ἐτήρησαν τὴν μνήμην; Νέος, ἐλευθέριος καὶ ἀνδρεῖος πολεμεῖ ὡς παλαδίνος, σέβεται καὶ καθιστᾷ σεβαστὰς τὰς γυναῖκας τῶν ἡττημένων, πυρπολεῖ τὴν Περσέπολιν χάριν γυναικός· πάντα δὲ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ αὐτὴ ἡ κραιπάλη ἔχουσι τι ἐκπληκτικόν. Ἀνδρεῖος ὅμως στρατιώτης καὶ μέγας στρατηγός διδει εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, εἰς τοὺς συστρατιώτας του τὰ λάφυρα τοῦ κόσμου, ὃν δρομαίως ὑποτάσσει.

Τὸ γιγάντειον λοιπὸν τοῦτο ἔπος, καταλαμβάνον τὰ πνεύματα, καθιστᾷ τὸν Μακεδόνα ἥρωα γνῶμονα ἱππότη, ἱππότην τέλειον, ἄμαρπτον καὶ εἰς οὐδεμίαν ὑποκείμενον τῶν ἀνθρώπινων ἀδυναμιῶν. Ἡ ἱστορία μετρίως παραβιάζεται μέχρι τῆς εἰς τὴν Ἰνδικὴν εἰσόδου τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἀλλ' ἅμα τοῦ ἥρωος εἰσελάσαντος αὐτόσε, ἀμέσως καταφαίνεται τὸ θαυμαστὸν καὶ ἀρελὲς τῶν ἀραβικῶν μύθων, οἵτινες εἶχον οἰκίσαι τὴν χώραν ἐκείνην ἐκ τεράτων καὶ χιμαῖρων, καὶ πληρώσει αὐτὴν μυστηρίων καὶ θαυμάτων. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ὃν οὔτε οἱ ἄνθρωποι, οὔτε τὰ στοιχεῖα δύνανται νὰ κρατήσωσιν, ὁρμᾷ ἐπὶ ἄρματος ὑπὸ πτερωτῶν δρακόντων ἐλκομένου εἰς κατὰκτησιν τῶν οὐρανίων χωρῶν, ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια τοῦ ζοφεροῦ ὠκεανοῦ, ὃν διέρχεται ἐν κρυσταλλίνῳ κώδωνι καὶ ἐπκνέρεται εἰς Βαβυλῶνα ἐνθα συνετελέσθη τὸ πεπρωμένον.

Ἐνδιέτριψα εἰς τὸ ἱπποτικὸν μυθιστόρημα μᾶλλον ἢ ὅσον ἀρμόζει εἰς τὰ στενὰ τοῦ λόγου τούτου ὅρια, διότι τὸ περὶ Ἀλεξάνδρου μυθιστόρημα εἶναι τὸ πρῶτον γαλλικὸν σύγγραμμα, ὅπερ ἀναντιρρήτως ἐπέδρασεν ἐπὶ τὸ πνεῦμα, τὰ ἥθη καὶ αὐτὸν τὸν πολιτισμὸν τῶν πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος Ἑλλήνων· καὶ διότι ἐκ τῆς Γαλλίας ἡ πολέμιος ἀλαλαγὴ τῶν ἡμετέρων προγόνων τῶν ὑποτάξαντων ποτὲ ὀλόκληρον τινὰ κόσμον εἰς τὸν πολιτισμὸν, κλονίσασα τὰ πνεύματα πάντων τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, ἐπανήλθεν ἡμῖν μετὰ δεκαπέντε αἰῶνας ὡς αὐξηθεῖσα ἡχώ ἀπωτάτη καὶ θαυμασία.

Καίπερ μὴ ἀποδίδοντες μείζονα τοῦ δέοντος ἐπιρροὴν εἰς τὸ περὶ Ἀλεξάνδρου μυθιστόρημα, ὅπερ κατέθελγε τοὺς ἡμετέρους πατέρας μέχρι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐπαναστάσεως, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ ἐπιρροὴ ἐκείνη δὲν ἦτον ἄγονος πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ὠφέλιμος ὅσον οὐδενὸς ἀνεξικρέτως τῶν νεωτέρων μυθιστορημάτων, καὶ οὐδενὸς τῶν ἡρώων τοῦ Paul de Cock, ὧν ἡ χορεία οὐδέποτε ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔθνους νέου, εὐθίκτου καὶ φιλοκαίνου. Πολλάκις ἐπαλλεν ἡ καρδία τῶν πατέρων ἀναγινωσκόντων τὸ περὶ Ἀλεξάνδρου μυθιστόρημα, πολλάκις δὲ ὁ ἄγνωστος κλεπτικὸς ῥαψῶδός ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τῆς ὑπερφυσικῆς τῶν παλαδίων ἀνδρείας· διότι τοιοῦτοι παρεστάθησαν οἱ Ἕλληνες ἥρωες ὑπὸ τοῦ Chateaudieu καὶ τοῦ Ἀλ. Βερνέ. Πόσαι δὲ γενναῖαι ὁρμαὶ, πόσα γενναῖα αἰσθήματα, λανθάνοντα ἴσως ἔτι ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων προδρόμων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως, ἀνεπτύχθησαν διὰ τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων καὶ θαυμασιῶν διηγημάτων! Ἡ δὲ ἀκατέργαστος ἔτι ἐκείνη πρὸς τὴν γυναικᾶ σποργή, ἣν ἡ γόνιμος δημοτικὴ Μοῦσα διέσωσεν ἡμῖν, δὲν εἶναι ἄρα ἀμυδρά τις ἀντανάκλα-

σις τῆς ἐξιδεωμένης λατρείας τῶν ἱπποτῶν πρὸς τὸ ἀσθενέστερον τῶν φύλων;

Ἀλλ' ὁποῖας γενναῖας ὁρμὰς, ὁποῖα αἰσθήματα φιλοπatriας, ὁποῖον ἡρωϊσμὸν, ὁποῖας ἐθνικὰς ἀρετὰς, ὁποῖου εἶδους ἔρωτας δύνανται νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνήσυχον καὶ κακοπαθῆ γενναῖαν, τὴν ὀνειροπολοῦσαν κοινήν τινα πατρίδα πρὸς πάντα τὰ ἐσκορπισμένα μέλη τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, οἱ ψευδοπρομηθεῖς ἐκεῖνοι, οἱ νενοθευμένοι σατάν τοῦ νεωτέρου ἡρωϊκοῦ δράματος, οἵτινες ἀπὸ ῥυπαρῶν χειλέων ἀποπτύουσι τὸν σαρκασμὸν καὶ τὴν χλεύην, δι' ὧν ζητοῦσι νὰ ἀπομακρύνωσι πᾶν αἶσθημα ἡρωϊκὸν καὶ ὑψηλόν, ἢ οἱ μυροδόλοι καὶ ἐψυγμαθισμένοι ἐκεῖνοι ἥρωες, οἱ ἐνώπιον ἡμῶν παριστάμενοι ὡς τέλειοι γνῶμονες κομψότητος, ἢ οἱ ἀκηδεῖς ἐκεῖνοι καὶ ἀκόλαστοι, οἱ παρακεχαργμένοι Δοντωάν-ναι καὶ Λοβελάκαι, οἱ μιαίνοντες τὴν φαντασίαν καὶ πληροῦντες τὴν καρδίαν φρίκης καὶ ἀκηδίας. Ἐἴ! ἀντὶ τοῦ νὰ χραινόμεν τὴν ψυχὴν, νὰ σκοτίζωμεν τὸ πνεῦμα, ν' ἀμβλύνωμεν τὴν φαντασίαν, νὰ ψυχραίνωμεν τὰ γενναῖα τῆς καρδίας ἡμῶν αἰσθήματα διὰ τῆς ἀνικαρᾶς ἐποδειξέως πάντων τῶν ἐκτόπων καὶ μυσαρῶν ἐκείνων παθῶν, τῶν πλαδαρῶν ἐκείνων εἰκόνων, αἵτινες παρίστανται ἡμῖν ὡς πρόδοδος καὶ ὡς νεωτερισμός, ἀπόδοτε ἡμῖν τὴν φυλλάδα τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν Ἑρωτόκριτον, τὴν φυλλάδα τοῦ Μπερτόλδου, τοῦ γαιδάρου, τοῦ Σπανοῦ καὶ πρὸ πάντων τὰ συναξάρια καὶ ἐν γένει τὰ ἀναγνώσματα τῶν πατέρων ἡμῶν.

Τὸ ἱπποτικὸν μυθιστόρημα, οὗ τινος κατεδείξαμεν τὴν ἐπὶ τὸ φρόνημα καὶ τὰ ἥθη τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἐπωφελεῖ ἐπίδρασιν, ἀποτελεῖ ὄντως τὸ μεσαιωνικὸν ἔπος· οἱ δὲ πλάνητες ἐκεῖνοι ἱππῶται οἱ ἐκάστοτε ἐξαίσιά τινα καὶ θαυμάσια ἐπιζητοῦντες, οὓς τοσοῦτον εὐφυῶς πάρωδῃσεν ὁ Μιχαὴλ Κερβάντης, ἐνέφαινον ἡρωϊκὸν τι μεγαλεῖον, ἐξαίρον τὴν ψυχὴν καὶ μεταφέρον αὐτὴν εἰς κατ' ἰδέαν τινα κόσμον ὑπὸ τεράτων καὶ χιμαῖρων οἰκούμενον. Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ βία ὑποχωροῦσιν εἰς τὸ δίκαιον ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἱστορίᾳ, οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι ἀποβάλλοντες τὸ θαυμαστὸν τοῦ ἐαυτῶν χαρακτήρος, ἐκπίπτουσι τέλος ὡς Δὸν Κιχῶτος εἰς τὸ ἀλλόκοτον καὶ τὸ ἄκρον γελοῖον. Τὰ ἱπποτικά ὁμῶς μυθιστορήματα ἐπεσκότισαν τὴν φαντασίαν καὶ πολλοὺς Δὸν Κιχῶτας παρήγαγον κατὰ τὴν παρακμὴν τοῦ μεσαιῶνος· οἷον τοὺς ληστὰς τοῦ Σχιλλέρου, τὸν Βέρθερ, τὸν Ρηνάτον, τὴν Αἰλιάν, τὸν Ἰωσήφ Δελόρμπν, τὸν Ὁδερμαν, τὸν Ἀδόλφον. Πάντα δὲ ἐκεῖνα τῆς βορρονείου σχολῆς τὰ μυθιστορήματα ἀνέπτυξαν πάθη ἐλαινά, ἀνέδειξαν ληστὰς ἡθολόγους, ἢ ἐνέσπειραν τρόμον καὶ μάρασμὸν εἰς νεαρὰς καρδίας, θερμαινομένας ὑπὸ τῆς γλυκερίας ἐλπίδος ἢ

τῆς πίστεως τῆς νεότητος! Περίεργος δὲ εἶναι ὁ παραλληλισμὸς τῶν δύο μυθιστορικῶν γραμματολογιῶν, τῆς μὲν παραχθείσης ἐκ τῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα πίστεως καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ, τῆς δὲ ἐκ τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀπελπισίας, ἐκ τοῦ θεάματος τῶν ἐν Εὐρώπῃ παραφερομένων ἐπαναστάσεων, καὶ ἐκ τοῦ κρότου τῶν συντριβομένων ἀρχαίων πίστεων καὶ εἰς τὸν κρατῆρα τῶν ἐπαναστάσεων ἐκείνων ἐμπιπτουσῶν. Πόσαι ἀφελεῖς νεάνιδες ἐπίστευσαν ὅτι εἶναι Ἀτάλαι, Δελφίνοι, Λαίλιαι, Ἰνδιαναι, Βαλεντίναι, Ἀδριαναι Καρδοβίλλη, Μαθίλδαι, ἢ αἱ ἀναλοι, νευροπαθεῖς καὶ αἰσθηματικαὶ ἡρωίδες τῶν ἀδοκίμων μυθιστορημάτων, ὥς δύναται τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς πλαγγόνας μᾶλλον ἢ ὡς γυναῖκες· αἵτινες τῆς ἐρώσεως ἔχουσι μόνον τὸ γελοῖον, τῆς συζύγου μόνον τὸ ὄνομα, καὶ τῆς γυναικὸς μόνον τὰς παραφοράς! Πόσοι νεανίαι ἐνόμισαν ὅτι ἀπεκαλύφθη ἐν αὐτοῖς ὁ Ῥηνᾶτος, ὁ ὑψηλόνους ἐκείνος καὶ ἀπελπισ, ὁ ἐκπέμπων φρικτὴν κραυγὴν κατὰ τῆς κοινωνικῆς δημιουργίας· ἐν ᾧ ἐπίκειται αὐτῇ πανολεθρία· ὁ Βέρθερ, ὁ συνέχων τὴν ψυχὸρραγίαν γενεᾶς ἀμηχάνου καὶ ἐπιζητούσης ἐν τῷ τάφῳ ἄσυλον κατὰ τῶν σπαραττουσῶν τὴν καρδίαν αὐτῆς ἠθικῶν θλίψεων, ἢ ὁ ἱωσήφ Δελόρμης, ἢ ὁ Ὁδερμᾶνος, ἢ ὁ Ἀδόλφος, οἱ βδελυσσόμενοι τὴν ζωὴν, οἱ μακρινόμενοι ἐν κόσμῳ στενοχώρῳ ὡς πρὸς αὐτοὺς, ὅστις ἐπιμόνως παραγνῶρίζει τοὺς μεγαλοφυεῖς τούτους δαίμονας συντρίβοντας τὰς πτέρυγας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ κακοῦ ὄργανισμοῦ τῆς προύσης κοινωνίας· ἢ οἱ ἀσεβεῖς, ἀκόλαστοι καὶ ἀναιδεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ἄνευ στοργῆς, ἄνευ πεποιθήσεων, ἄνευ ἀρχῶν ἐπιδιδόνοντες φανταστικόν τινα σκοπὸν, σκιάν τινα γυναικὸς, μυθώδη τινὰ εὐδαιμονίαν, ὀνειροπολοῦντες τὸ ἀδύνατον, ὀρμώντες πρὸς τὴν ἀταξίαν, πρὸς τὸ ἐγκλημα· ἢ αὐτοκτονοῦντες, διότι ὑπέλαβον, ὅτι ἡ κοινωνία, ἣν ἦσαν κεκλημένοι νὰ διαπλάσωσι, δὲν ἐννόησεν αὐτοὺς! Ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ δὲ ἐκείνου ἤθελεν ἀποδειχθῇ, ὅτι ἀρχαὶ οὐσιωδῶς ἀντίθετοι παράγουσιν ἀποτελέσματα σχεδὸν ταῦτοειδῆ καὶ εἰς χρόνους λίαν ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα· διότι τὸ κατ' ἰδέαν τὸ ἐκτὸς τῆς φύσεως καὶ τῶν πραγμάτων παράγει τὸν Δὸν Κιχώτον, ἢ δὲ ὅλως ἀδιάξεστος πραγματικότης παράγει τὸν Βέρτερ ἢ τὴν αὐτοκτονίαν, τὸν Ῥηνᾶτον ἢ τὴν ἀπελπισίαν, τὴν Λαίλιαν ἢ τὸν μαρτυρὸν τῆς καρδίας, καὶ ὅτι δεινὴ ἐγένετο κατάχρησις τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἥτοι ὅτι ἡ γραμματεὶς ἀντανάκλαξ μόνον τὴν ἠθικὴν, πολιτικὴν ἢ κοινωνικὴν κατάστασιν ἐποχῆς τινος.

Ἀνεγινώσκοντο ἔτι τὰ ἱπποτικὰ μυθιστορήματα ἐπὶ τοῦ Κερβάντη, ὅτε ὁ ἀγαθὸς ἐφημέριος τοῦ Δὸν Κιχώτου διανοήθη νὰ συμφορήσῃ αὐτὰ εἰς ἐπινίκιον πυρᾶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ μεγάρου τοῦ Μαγγαίου

ἥρωος. Ὅθεν ὁ ἐξ Ἑλλάδος Ἀμαδῖς, ὁ Ἑσπλανδιανὸς, ὁ Λιζούαρτος, καὶ πάντες οἱ ἥρωες οἱ μᾶλλον ἢ ἥττον κατ' εὐθείαν καταγόμενοι ἐκ τῶν πλανήτων ἱπποτῶν, ἐθυσιάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀσπλάγχνου ἐκείνου ἐφημερίου. Ὡ, εἴθε ἄλλος τις ἐφημέριος νὰ ἐπαναλάμβανε τὴν πυρᾶν ἐκείνην, συμφορῶν ἐν αὐτῇ πάντα τὰ ὀλέθρια ἐκεῖνα μυθιστορήματα, καὶ τὰς δυστυχεῖς αὐτῶν ἑλληνιστὶ μεταφράσεις, ἅτινα παρέχονται ὡς ψυχαγωγήματα εἰς τὴν ταλαίπωρον ἡμῶν γενεάν, πάσχουσαν ἐκ ζήλου φιλογενεῖας ἀσπλάγχχνως περιστελλομένου ὑπὸ τῆς μικρολογίας καὶ φιλαυτίας τῶν παρ' ἡμῖν πολιτευομένων καὶ ὑπὸ τῶν κενῶν ἡμῶν βουλευτικῶν λογομαχιῶν, ὅπως ἀπὸ τῆς τέφρας τῶν ψυχοφθόρων ἐκείνων βιβλίων ἀναγεννηθῇ, ὡς φαινὸς καὶ ἀκτινοβόλος φοῖνιξ ἐθνικῆς γραμματείας, τὸ ἐθνικὸν μυθιστόρημα, μέλλον νὰ ἐξιδεῶσῃ τὴν λατρείαν τῆς πατρίδος, τὴν πρὸς τὴν γυναῖκα σέβας, ν' ἀντικαταστήσῃ τοὺς ἥρωας τοῦ βορβόρου καὶ τῶν κατέργων, τοὺς ἀνάλους ἥρωας τῶν θαλάμων διὰ χαρακτήρων ἰσχυρῶν, διὰ συγγραφέων ἐμπνεομένων ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ ἱερῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ παραδόσεων· διὰ γενναίων καὶ ἀνδρείων στρατιωτῶν ὀνειροπολούντων μόνον τὴν δόξαν, καὶ δυναμένων νὰ προσδoléπωσι μετ' ἰσῆς ἀφοβίας καὶ τὰς θλίψεις τοῦ βίου καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου· δι' ἡρωίδων, αἵτινες πιστεύουσιν ὅτι δύνανται νὰ ἦναι ἐράσμιοι καὶ εὐειδεῖς, καὶ ἂν δὲν ὁμοιάζωσι πρὸν τὴν νεωτάτην εἰκόνα τῶν νεοτροπικῶν ἐφημερίδων· διὰ κορῶν, συζύγων καὶ μητέρων, αἵτινες εὐρίσκουσι τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῇ οἰκογενεῇ καὶ ἐμπνέουσιν εἰς τοὺς ἀδελφούς, τοὺς συζύγους καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν γενναῖα πάθη, εὐγενεῖς ἀφοσιώσεις καὶ πρὸ πάντων τὴν πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀληθῆ δόξαν ἀγάπην!

Β'.

Ἐκ τῶν φλογῶν τῆς πυρᾶς τοῦ ἐφημερίου ἐκείνου ἐγεννήθη ὡς δυσγενὴς τις φοῖνιξ τὸ ἡρωϊκὸν λεγόμενον μυθιστόρημα. Ὁ Γκομπερβίλ, ἡ δεσποινὶς Σκουδερῆ, ὁ Λακκλπερνέδης καὶ ὁ Δεσμαρέτος κατέστησαν δημοτικὴν τὴν νέαν ταύτην μυθιστορικὴν γραμματείαν, καθ' ἣν οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς καὶ ἥρωες γαλλιστὶ μεταμφιεσμένοι, καὶ τὴν φενακὴν αὐτὴν τὴν κατὰ τὸν ΙΔ' Λουδοβίκον φοροῦντες, λαλοῦντες δὲ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐν τῷ Ῥαμβουλλετείῳ μεγάρῳ κοιμυσομένων, ἀντικαθίστων τοὺς μεμυρωμένους ποιμένας καὶ τὰς ποιμενίδας, οὓς ὁ Δουρφέ εἶχε κομψῶς περιαγάγει παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Αἰργωτος. Τὸ δὲ εἶδος τοῦτο τοῦ μυθιστορήματος, οὐ τὰ χαρίεντα καὶ ἀνάλα παραλήρηματα ἑτερπον τὸν αἰῶνα Λουδοβίκον τοῦ ΙΔ', τὸ εἶδος τοῦτο, καθ' ὃ

πάντες οἱ ἥρωες εἶχον ὁμόσει νὰ ἐλκύσωσι τὴν καρδίαν τῶν ἐρωμένων αὐτῶν, πλανῶντες αὐτὰς εἰς τὴν χώραν τοῦ Τρυφεροῦ, πίπτει ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ Μολιέρου, ὅστις ἐν ταῖς γελωτοῖς κομψευομέναις παρωδεῖ τὴν γλώσσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ Βαῖλῳς καταβάλλει αὐτὸ διὰ τοῦ διαλόγου περὶ τοῦ μυθιστορικοῦ ἥρωος.

Ἦθελα παρῆλθαι ἐν σιγῇ τὰ κατὰ μίμησιν τῆς Ἀστράδας, τῆς Κλαιλίας καὶ τοῦ Κύρου μυθιστορήματος, ἅπερ δὲν κατίσχυσα ν' ἀναγνώσω, ἂν ἡ μυθιστορικὴ αὕτη γραμμικεῖα, κεκαθαρμένη πως καὶ ἀπληλαγμένη τοῦ ἐξοιδαίνοντος ἐκείνου ὕφους, δὲν ἀνεφάνετο κατὰ τὸν ΙΗ'. αἰῶνα διὰ τῆς κομψῆς ἀλλὰ κούφης, σφόδρα κούφης φεῦ! γραφίδος τοῦ Μαριβῶ, Φαντενέλλου, Φλωριανοῦ, Μαρμοντέλλου καὶ ἄλλων εὐφυῶν συγγραφέων αὐτοῖς ἐπομένων. Τὰ μὲν βουκολικά δράματα τοῦ Φοντενέλλου καὶ τοῦ Φλωριανοῦ, τὰ μυθιστορήματα τοῦ Μαριβῶ καὶ τοῦ Μαρμοντέλλου δὲν ἀναγινώσκονται σχεδὸν τοῦ λοιποῦ, ἀλλ' ἡ Βοσκοποῦλα τῶν Ἀλπεων τούτου, μεταφρασθεῖσα ἐμμέτρως εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλώσσαν ὑπὸ Ρήγα τοῦ Φεῤῥαίου, ἔτερπε τὰς ἀνέσεις τῶν πρόμητόρων καὶ μητέρων ἡμῶν, καὶ εἶναι ἀξία διὰ τοῦτο νὰ μνημονεύηται ὅσον ἄλλως ἀναλὸς καὶ ἀπῆλθης καὶ ἂν εἴναι.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΟΜΗΡΟΥ ΙΛΙΑΔΟΣ Α.

Ἐκείνην τὴν φθοροποιᾶν ὀργὴν τοῦ Ἀχιλλέως Πηλεΐδου ψάλλε, ὦ θεά, ἥτις ἀφάτους λύπας παρέσχεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, πολλὰς δὲ εἰς τὸν Ἄδην ψυχὰς ἡρώων ἰσχυρὰς ἀπέστειλε προῶρος.

Αὐτοὺς δὲ λείαν τῶν κυνῶν καὶ πάντων τῶν ὀρνέων καθίστανε· τοῦ δὲ Διὸς τὸ θέλημα πληροῦτο. Καὶ πρῶτ' ἀφοῦ διέστησαν εἰς ἔριδα ἐλθόντες Ὁ θεῖος γόνος Ἀχιλλεύς κ' Ἀτρεΐδης ὁ στρατάρχης.

Καὶ τίς λοιπὸν ἐκ τῶν θεῶν τοὺς ἔβαλεν εἰς ἔριν νὰ μάχωνται;—Ὁ τῆς Αἰτοῦς υἱὸς καὶ τοῦ Κρονίδου· διότι οὗτος ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ βασιλέως ἐνέσπειρεν εἰς τὸν στρατὸν κακὴν ἐπιδημίαν, καὶ οἱ λαοὶ ἐχάνοντο, καθότι ὁ Ἀτρεΐδης μετεχειρίσθ' ὕβριστικῶς τὸν ἱερέα Χρῦσιν. Αὐτὸς εἰς τὰ τῶν Ἀχαιῶν ταχέα πλοῖα ἦλθε πρὸς λύτρωσιν τῆς κόρης του, μυρία φέρων λῦτρα, ἐκ σκῆπτρου δὲ χρυσοῦ καρτῶν εἰς χεῖρας κρεμαμένους στεφάνους τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ φοβεροῦ τοξότου, καὶ ἔλεγε τοὺς Ἕλληνας καθικετεύων πάντας, καὶ μάλιστα τοὺς ἀρχηγοὺς λαῶν Ἀτρεΐδας δύο·

—«Ἀτρεΐδαί, καὶ οἱ ἄλλοι πεῖς εὐκνήμιδες Ἀργεῖοι, νὰ δώσουν οἱ ἀθάνατοι οἰκήτορες τοῦλόμπου ὁμῆς μὲν νὰ πορθήσεται τὴν πόλιν τοῦ Πριάμου, καὶ νὰ ἐπανακάμψητε καλῶς εἰς τὴν πατρίδα· ἔμοῦ δ' ἐλευθερώσατε τὴν κόρην τὴν φιλότατην, καὶ ἀποδέχθητε αὐτὰ τὰ λῦτρα σεβασθέντες τὸν εὐστοχὸν Ἀπόλλωνα, τὸν παῖδα τοῦ Κρονίδου.»

Οἱ ἄλλοι ὅλοι Ἕλληνες ἐπυσφημοῦντες τότε νὰ σεβασθῶσιν ἔπρεπε τὸν ἱερέα εἶπον καὶ λῦτρα νὰ δεχθῶν λαμπρά. Δὲν ἤρρεσε πλὴν τοῦτο ποσῶς εἰς τὰ γαμέμονος Ἀτρεΐδου τὴν καρδίαν, καὶ τὸν ἀπέπεμπε κακῶς βάρυν ἐκφέρων λόγον.

—«Μὴ σ' εὖρω, γέρον, ποτ' ἐγὼ παρὰ τὰ κοῖλα πλοῖα ἢ τῶρα διατρέποντα, ἢ ὕστερον ἐλθόντα, μὴ καὶ τὸ στέμμα τοῦ θεοῦ καὶ σκῆπτρον δὲν σὲ σώσῃ. Ἐδὲν θ' ἀπολύσω δὲ αὐτὴν ἐγὼ, πρὶν ἢ γηράσῃ ἔν Ἀργεῖ, ἐν τῷ οἴκῳ μου, μακρὰν ἐκ τῆς πατρίδος, ὅφραίνουσα καὶ τὴν ἐμὴν στρωμνὴν διευθετοῦσα.»

Πλὴν φύγε, μὴ μ' ἐρέθιζε, διὰ ν' ἀπέλθῃς σῶος. Ταῦτ' εἶπ' ὁ γέρον δ' ἔμφοβος ὑπήκουσ' εἰς τὸν λόγον, σιγῶν δ' εἰς τὴν πολὺφλοισβον ἀπῆλθε παραλίαν, μακρὰν δ' ἐλθὼν ὁ γηραιὸς προσήυχετο ἐνθέρμως πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, υἱὸν Αἰτοῦς τῆς καλλικόμου.

—«Ἐπάκουσον, λαμπρότοξε, ὑπέρμαχε τῆς Χρύσης καὶ θεῖς Κίλλης, κραταίε μονάρχα τῆς Τενέδου. Ἐάν ποτ' ἔστεψα, Σμινθεῦ, τὸν εὐμορφὸν ναόν σου, ἢ σοῦ κατέκαυσα παχεῖς μηροὺς αἰγῶν καὶ ταύρων, αὐτόν μου τώρα τέλεσον τὸν πόθον· οἱ Ἀργεῖοι μὲ τὰς βολὰς ταῦτα μου τὰ δάκρυ' ἄς πληρώσουν.»

Τοιαῦτα εἶπ' εὐχόμενος, τὸν ἤκουσε δ' ὁ Φοῖβος, ὀργίλος δ' ἐκ τῶν κορυφῶν κατέβη τοῦ Ὀλύμπου φάρετραν ἔχων σκεπαστὴν καὶ τόξον εἰς τοὺς ὤμους. Ὡς ἐκινήθη δ' ἐκλαγξάν τὰ βέλη τοῦ ὀργίλου.

ἐπὶ τῶν ὤμων, κ' ἤρχετο μὲ νύκτα ὁμοιάζων. Καθίσας δ' ἔπειτ' ἀντικρὺ τῶν πλοίων ῥίπτει βέλος, δεινὴν δ' ἐξέβαλε κλαγγὴν τὸ ἀργυροῦν τοῦ τόξου.

Ταχεῖς μὲν κύνες, φόνευε τὸ πρῶτον κ' ἡμίονους, ἀλλ' ἔπειτα καὶ κατ' αὐτῶν πικρὰς βολὰς τοξεύων ἐκτόπ' ἀπαύτως δ' ἔλαμπον συχναὶ πυρκαῖαι πτωμάτων.

Ἐννέ' ἡμέρας τοῦ Θεοῦ τὰ βέλη πανταχόθεν κατέπιπτον εἰς τὸν στρατόν. Ὡς ἦλθε δ' ἡ δεκάτη, ἐκάλεσεν ὁ Ἀχιλλεύς συνέλευσιν τοῦ πλήθους.

Ἐνέβαλε δὲ ἡ Θεὰ λευκοβραχίων Ἥρα ἔς τὸν νοῦν τοῦ τοῦτο· ἐπειδὴ τοὺς Ἕλληνας λυπεῖτο νὰ βλέπῃ ἀποθνήσκοντας. Αἰοῦ λοιπὸν ἐκείνοι συνῆλθον, καὶ συγκρότησαν ὁμήγυριν μεγάλην, τότε δ' ταχύπους Ἀχιλλεύς ἠγέρθη καὶ τοὺς εἶπεν· — Ἀτρεΐδη, πάλιν πλάνητες ἡμεῖς, ὥς βλέπω, τώρα πρὸς τὴν πατρίδα θέλομεν ἐπίσω ἐπιστρέφει, ἂν φύγωμεν τὸν θάνατον, διότι ταῦτοχρόνως ἢ νόσος καὶ ὁ πόλεμος τοὺς Ἕλληνας φονεῖ, ἢ ἄλλ' ἄγετ' ἐρωτήσωμεν τινὰ τῶν ἱερέων